

В. В. Овчарук¹
В. Ю. Постемська¹

ЦІННОСТІ ФІЗИЧНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ

Вінницький національний технічний університет¹

Анотація. У статті здійснюється аналіз цінностей фізичного самовдосконалення в освітньому середовищі України. Досліджується еволюція уявлень про фізичний розвиток та здоровий спосіб життя в освітній системі, а також їх трансформація під впливом нових освітніх тенденцій та технологій. Окрема увага приділяється змінам у ставленні до фізичного самовдосконалення серед здобувачів вищої освіти, ролі викладачів у формуванні цих цінностей, а також впливу міжнародного досвіду на українську освітню практику.

Проводиться аналіз сучасних підходів до інтеграції фізичної активності в освітній процес, досліджуються ключові чинники, що сприяють популяризації фізичного самовдосконалення серед молоді, та визначають можливі напрями вдосконалення цієї сфери в умовах глобалізації та цифровізації освіти.

Ключові слова: здобувачі вищої освіти, освітнє середовище, фізичне самовдосконалення.

Abstract. The article analyzes the values of physical self-improvement in the educational environment of Ukraine. The evolution of ideas about physical development and a healthy lifestyle in the educational system, as well as their transformation under the influence of new educational trends and technologies, is studied. Particular attention is paid to changes in the attitude towards physical self-improvement among students of higher education, the role of teachers in the formation of these values, as well as the influence of international experience on Ukrainian educational practice.

The analysis of modern approaches to the integration of physical activity into the educational process is carried out, the key factors contributing to the popularization of physical self-improvement among young people are investigated, and the possible directions of improvement of this sphere in the conditions of globalization and digitalization of education are determined.

Key words: students of higher education, educational environment, physical self-improvement.

Вступ

В національній фізкультурній освітній традиції цінності завжди були предметом дискусій та спиралися переважно на праці провідних науковців. Ціннісний аспект фізичного виховання та самовдосконалення в українській методиці вищої школи завжди був обов'язковим компонентом. Ширші або вужчі зауваження з цього приводу знаходимо в усіх визначних науковців. Так, цінними залишаються спеціальні дослідження з аксіології здоров'язбереження, мотивації фізкультурної, спортивної та навчальної діяльності таких науковців, як Ю. Бойко [2]; Т. Круцевич, О. Подлесний [9], Р. Гуревич, О. Паламарчук та інші [16]; С. Грищенко [3].

Методику фізичного самовдосконалення здобувачів вищої освіти вивчали Н. Довгань, Л. Биковська, Н. Чайченко, [4]; ціннісні аспекти фізичної культури і виховання студентів представлено у працях М. Ібрагімова [6], О. Ісакової [8] та інших. У свою чергу інноваційні аспекти фізичного виховання й самовдосконалення в університетах стали актуальними в останні роки й представлені окремими дослідженнями [1]. Натомість ціннісні основи студентського фізичного самовдосконалення в контексті останніх освітніх інновацій майже не розроблені.

Результати дослідження

Освітні інновації, як відомо, базуються на досягненнях інформаційно-технологічного прогресу, а, з іншого боку – на, змінах та вдосконаленні педагогічних методів, технологій та інструментів в контексті освітньої реформатики загалом. Остання якраз назріла й імплементується останніми роками в українському освітньому просторі, починаючи від реформи вищої освіти та її переходом до Болонського процесу. Проте, на нашу думку, в рамках цієї статті необхідно згадати нове Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти [11], яке інтегровано опирається на Закон про вищу освіту [5] та Закон України «Про інноваційну діяльність», чим і мають керуватися українські педагоги-новатори.

Очевидно, що в контексті освітніх інновацій і фізичного самовдосконалення як більш загального поняття можна трансформувати це визначення: цілісну якість особистості студента, що об'єктивується усвідомленням потреб, особистого значення і персональної діяльності, скерованої на фізичне самовдосконалення упродовж тривалого часу, в рамках діяльнісної системності та стилю життя.

Варто відзначити, що в Україні після уведення кредитно-трансферної системи в рамках на той час інноваційного Болонського процесу почали точитися численні дискусії про аксіологічні зміни в свідомості студентської молоді. В контексті освітньої інноватики 2010-х рр. доречною бачилася думка А. Ільченко: «Ціннісне ставлення особистості до своєї фізичної культури – це прояв самоставлення, інтересу, зацікавленості, спрямованих на позитивне оцінювання цінностей фізичної культури, сутності набутих якостей, властивостей фізичної культури, які сприяють формуванню самосвідомості і мають позитивне значення для життєздатності особистості» [7]. Проте на досвіді реальної фізкультурно-педагогічної практики О. Марченко спостерігала за тим, що студенти досі розуміють трансльовані їм аксіологеми фізичного самовиховання як «абстрактні епістемі», оскільки на той час набувала обертів матеріально-технологічна сфера цінностей [10]. Отже, на зорі значних інноваційних освітніх реформ серед українського студентства спостерігалася дивергенція цінностей: **ФІЗИЧНА ДОСКОНАЛІСТЬ** як результат природної активності – **ТІЛЕСНА ДОСКОНАЛІСТЬ** як соматична краса сама по собі або модульована нефізичними засобами. Ці тенденції спостерігаємо й досі.

На тлі тогочасних дискусій цікаво спостерігати, як новий виток вітчизняних освітніх інновацій уплинув на аксіологію молодіжного фізичного самовдосконалення. Так, у найновіших дослідження наших науковців вже обґрунтовано необхідність зближення ціннісного змісту фізкультурної освіти, освітнього простору в широкому розумінні й позаосвітніх соціокультурних середовищ [14].

Беручи до уваги вищенаведені дискусії та новітній дискурс вітчизняних науковців, а також власні спостереження [12, 13], можемо дихотомічно представити аксіологію самовдосконалення фізичного розвитку студентської молоді в контексті сучасних освітніх інновацій (табл. 1.), зазначивши, що менеджери й викладачі ЗВО мають враховувати при плануванні змісту освіти й доборі методичного інструментарію обидві групи цінностей.

Таблиця 1

Цінності фізичного самовдосконалення студентської молоді

Цінності ФС в рамках освітньої комунікації та взаємодії	Цінності ФС в рамках соціокультурної молодіжної комунікації та взаємодії
Бути фізично досконалим цінно, тому що це: відповідає очікуванням оточення (в тому числі викладацького); є компонентом загальноприйнятої системи цінностей; сприяє самоповазі й самоідентичності; допомагає здобувати фах; сприяє комунікації в групі; підіймає престиж студента; зберігає здоров'я; естетично й красиво; зміцнює характер (особливо в хлопців); сприяє життєвому успіху; дозволяє стати лідером студентського колективу; сприяє спортивним досягненням.	Бути фізично й тілесно досконалим цінно, тому що це: привабливо (естетично), мужньо (хлопці), жіночно (дівчата); модно (бути гарним, розвиненим і здоровим); сприяє молодіжній інтеграції та самоідентичності (тусовки, субкультури, клуби) сексуально і сприяє спілкуванню з протилежною статтю сприяє як ідентичності та виокремленню з «сірої маси», вирізненню (дистинктивна аксіологема) креативно (тіло як об'єкт творення, боді-арту, бодібілдингу тощо) технологічно (існують фізкультурні, біохімічні, хірургічні, спа- та інші технології вдосконалення тіла).

На нашу думку, подальше вдосконалення теоретичної аксіології самовиховання синергійно зі зміною освітнього середовища та методичного інструментарію допоможе українській вищій освіті гідно конкурувати з технологізованим та індустріалізованим соціокультурним середовищем. Тоді новітні університети зможуть протидіяти деструктивним цінностям **б'юті-індустрії** (брендінг, маркетинг, косметологія, пластична хірургія) та іншим нефізкультурним методам фізичного й тілесного амовдосконалення.

При чому зараз виразно окреслилися два механізми реалізації цих мотивів: прояв внутрішньої інтенції в освітньому чи соціокультурному середовищі та прийняття студентом форм, практик, механізмів та цінностей, які йому пропонуються як готові або рамкові (освітні програми, плани, цілі). Очевидно, що в складному інформатизованому середовищі на перше місце виходять проблеми інтеріоризації й персоналізації відібраних педагогами цінностей і мотивів, які б змогли переорієнтувати студента на здоровий спосіб життя поміж інших способів, пропонованих технологізованим полікультурним соціумом.

Ми спостерігаємо: спеціальний акцент на інноватиці – це наразі специфічна прерогатива українського освітнього простору, оскільки в західноєвропейському та інших прогресивних дискурсах це само собою зрозуміло й усі сучасні технології та ціннісні виміри фізичного розвитку студентів обов'язково уявляються в ключі інноватики [15].

Успіх українських науковців у тому, що вони дійшли згоди й розуміння: успішне виховання й самовдосконалення молоді можливе тільки за інноваційних освітніх процесів у напрямі їхньої інтеграції з непрофесійним, масовим соціокультурним процесом, де установки, ініціації, присвоєння цінностей та смислів визначають орієнтацію молодої людини на рівні з освітньою діяльністю, що сукупно формує цілісну психофізичну й духовно-матеріальну картину світу й себе в ньому. Це суголосно найновішим рефлексіям про те, що освітньо-культурний розширений континуум, в який включена молода людина, включає широкий аксіологічний спектр від рівня знань, самосвідомості й дисципліни – до естетичних смаків, ставлення до свого тіла, проведення вільного часу тощо [6].

Висновки

У сучасному суспільстві відбувається своєрідне змагання між напрацьованими традиційними цінностями і новітніми технологіями, які піддають згадані цінності переосмисленню, ревізії, а головне – появі нових мотивацій і способів фізкультурної самореалізації молоді.

В результаті нашого дослідження ми бачимо, що на відміну від закордонних дослідників, які вивчають безпосереднє привнесення наперед заданих аксіологом у фізичне виховання студентів, які традиційно протиставляють внутрішній освітній простір студента зовнішньому соціокультурному, вітчизняні науковці розуміють відкритість, взаємопроникність і навіть умовність цих просторів у контексті освітньої й загальнотехнологічної інноватики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Атаманюк, С. (2022). Підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності: методологічна основа. *Освіта. Інноватика. Практика*, 10(3), 6-15. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol10i3-001>
2. Бойко Ю.С. (2015). Формування аксіологічних установок до здорового способу життя у студентів вищих навчальних закладів. Дис... канд. пед. н. 13.00.07 – теорія і методика виховання. Умань.
3. Грищенко С.В. (2019). Самовдосконалення особистості. Монографія. Під науковою редакцією: Курлянд З. Н., Бужиної І. В. Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка.
4. Довгань, Н. Ю., Биковська, Л. Б., & Чайченко, Н. Л. (2014). Фізичне самовдосконалення студентів. К.:КНТЕУ.
5. Закон України (2014). Про вищу освіту. № 1556-VII (від 1 липня 2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
6. Ібрагімов, М. (2011). Аксіологія спорту і фізичного виховання в концепті спортивного інтересу та спортивного егоїзму. Теорія і методика фізичного виховання і спорту, (4), С. 79-86.
7. Ільченко А. І. (2014). Формування ціннісного ставлення старшокласників до оздоровчої та розвивальної рухової діяльності. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 18(1). 280-288. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2014_18%281%29_33
8. Ісакова О. І. (2017). Аксіологія здоров'я молоді у сучасній філософській антропології. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: колективна монографія. <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/10098>
9. Круцевич Т. Ю., Подлесний О. І. (2008). Потребово-мотиваційний підхід до управління фізичним вихованням студентів. Теорія та методика фізичного виховання і спорту. № 2. С. 69–74. УДК 796.011.3-057.875
10. Марченко О. Ю. (2010). Формування ціннісних категорій особистої фізичної культури у студентської молоді. Дис... канд. наук з фіз. вих. і спорту. 24.00.02. Дніпропетровськ.
11. Наказ МОН України (2023). Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти. № 552 (від 12.05.2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-23#Text>
12. Овчарук, В., Максимчук, Б., Золочевський, В., Овчарук, В., & Романенко, О.. Динаміка цінностей фізичного самовдосконалення здобувачів вищої освіти в освітній інноватиці України. *Освітні обрії*. 2024. 58(1), 110-116. <https://doi.org/10.15330/obrii.58.1.110-116>

13. Овчарук В. В., Максимчук Б. А., Рошнін І. Г., Головченко О. І., & Кметюк Д. І. (2024). Генеза наукових підходів до фізичного самовдосконалення особистості в історії психолого-педагогічної думки та поза нею. Педагогічна Академія: наукові записки, (8). <https://doi.org/10.5281/zenodo.12760575>
14. Цибульська В. В., Безверхня Г. В., & Файдевич В. В. (2022). Формування цінностей фізичної культури до професійно-прикладного самовдосконалення. Rehabilitation and Recreation, (11), 227-233. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2022.11.25>
15. Шавель Х. Є., Бойко Ю. С., & Соколенко Л. С. (2023). Інноваційні моделі підготовки здобувачів вищої освіти в галузі фізичного виховання та спорту. Академічні візії, (17). DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7724404>
16. Palamarchuk, O., Gurevych, R., Maksymchuk, B., Gerasymova, I., Fushtey, O., Logutina, N., Kalashnik, N., Kyliivnyk, A., Haba, I., Matviichuk, T., Solovyov, V., & Maksymchuk, I. (2020). Studying Innovation as the Factor in Professional Self-Development of Specialists in Physical Education and Sport. Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala, 12(4), 118-136. <https://doi.org/10.18662/rrem/12.4/337>

Овчарук Василь Володимирович — к.пед.н., доцент кафедри фізичного виховання, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Постемська Вероніка Юрївна – студентка ФМІБ, група 2КІТС-24, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Ovcharuk Vasyl V. — Candidate of Pedagogical Sciences, Associate professorat at the Department of Physical Education, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Postemska Veronika Yurievna — student FMIB, group 2KITS-24b, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.